

національної економіки. На цій території проживає близько 7 мільйонів людей, а в міських агломераціях розміщені понад 4000 потенційно небезпечних об'єктів.

За результатами екологічної оцінки впливу конфлікту на вразливих місцях з обох боків лінії зіткнення на Донбасі під егідою Центру гуманітарного діалогу (HD) миротворчої організації, що базується в Женеві, встановлено, що на контрольованих урядом України територіях 100% відібраних поверхневих джерел та близько 75% підземних джерел води забруднені хімічно-синтетичними та мінеральними компонентами. Тим часом у невідконтрольованих уряду районах забруднено близько 85% поверхневих та підземних водних джерел. Основними виявленими хімічними забруднювачами є хлор, сульфати, нітрати, залізо та марганець, додатковими промисловими забруднювачами є ртуть, миш'як, мідь, свинець та різні гідрокарбонати. Затоплені вугільні шахти, багато з яких гідравлічно пов'язані між собою по всій області, спричинили забруднення підземних джерел води. Екологічні оцінки, проведені до конфлікту, показували, що ті самі джерела були придатними для питної води.

Окрім і без того нестабільного екологічного балансу на Донбасі, є ще кілька небезпечних ризиків. Неконтрольовані та нефільтровані промислові відходи дедалі більше накопичуються у багатьох руслах Донбасу, створюючи масштабну небезпеку для здоров'я місцевих жителів

З метою попередження потенційно катастрофічних та довгострокових гуманітарних та економічних наслідків для Донбасу та регіону необхідним є проведення періодичного екологічного моніторингу в районі, де триває збройний конфлікт, оцінка додаткових екологічних загроз, зокрема впливу неконтрольованого підтоплення шахт, встановлення точних джерел забруднення та радіації, а також відповідних небезпек для здоров'я людей. Слід відновити критичну інфраструктуру, яка була пошкоджена внаслідок конфлікту. У зв'язку з цим, особливу увагу потрібно приділити системам водопостачання, каналізаційним коридорам та об'єктам по переробці промислових відходів на Донбасі.

Література

1. Оцінка екологічної шкоди та пріоритети відновлення довкілля на сході України: Київ: ВАІТЕ, 2017. 88 с.

УДК 343.4

Щигельська Г., к.і.н., доц.; Провальна Ю. студ. гр. ПФ-21

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕННІ АСПЕКТИ НАСЛІДКІВ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

Shchyhelska H., Ph.D., Assoc. Prof., Provalna Yu.

GENDER-BASED ASPECTS OF THE CONSEQUENCES OF MILITARY CONFLICTS

У XXI столітті на територіях багатьох країн світу продовжують виникати збройні конфлікти різної інтенсивності, які зумовлені відмінними детермінантами внутрішнього та зовнішнього характеру. Незалежно від усіх наявних різновидів і класифікацій, характер наслідків збройних конфліктів, без винятків, для усіх учасників завжди є негативним. Конфлікти викликають значні зміни у звичній поведінці людей, підривають та змінюють соціальні норми, призводять до соціальних змін. Результати досліджень військових конфліктів у різних країнах крізь призму гендерної проблематики показують, що як роль, так і досвід чоловіків і жінок під час військових дій відрізняється.

Занепад цивілізованих відносин і безпеки, специфіка збройного протистояння та ряд інших не менш важливих факторів, варіюють особливості наслідків причетності до війни обох статей. Основні аспекти наслідків чоловічої статі – це, безумовно, висока смертність, як зазначив професор Тель-Авівського університету Азар Гат, досліджуючи період кам'яної доби: «У сутичках гинула майже чверть чоловіків. Тіла тих, хто вмирав не на полі бою, вкривали численні шрами» [1]. Таку аналогію можна провести відповідно до усіх часів існування людства, ризик кожного чоловіка втратити життя в умовах бойових дій попри все безнастанно зростає. На фоні наведених аспектів наслідків для чоловіків, жінкам відведено наступні: втрата годувальника – домогосподарки, котрі мусили самі утримувати сім'ю займали посади, що в мирний час уважалися виключно чоловічою справою. Така робота воєнного часу оплачувалася краще, ніж «жіноча», проте ставила жінок у надто тяжкі умови праці.

Більш болісним наслідком постало фізичне й моральне насильство зумовлене гендерною нерівністю. Гендерно обумовлене насильство (ГОН) – це будь-яке насильство, яке спрямоване на особу на основі її соціальної ролі та яке завдає або може завдати фізичної, сексуальної і психологічної або економічної шкоди чи страждання. Найбільш поширена інтерпретація ГОН – це насамперед насильство чоловіків щодо жінок та дівчат, засноване на структурній нерівності між чоловіками та жінками та нерівних владних відносинах [3]. Воно включає всі акти насильства на основі гендерних ознак, які призводять або можуть призвести до фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань щодо конкретної особи. Особливих характеристик гендерно обумовлене насильство набуває при скоєнні зазначених дій в умовах збройного конфлікту. Дослідження проведене Фондом народонаселення ООН (ЮНФПА) підтвердило підвищену вразливість жінок до різних форм насильства в умовах конфлікту: відсоток внутрішньо переміщених жінок, які повідомляли про принаймні один випадок насильства за межами сім'ї, у три рази перевищував відповідний відсоток місцевих жінок, які пережили насильство у приймаючих громадах (15.2% проти 5.3% респондентів) [3]. Так, у 2014 році (початок і найбільш активна фаза збройного конфлікту) на території Донецької області кількість потерпілих жінок становила 14194 особи – це практично вдвічі більше, ніж 2015 року – 8287 осіб. За 2016 рік – 7615 осіб, за січень-серпень 2017 року – 4734 особи. Така ж ситуація по Луганській області, де в 2014 році кількість потерпілих жінок становила 8031 особу, тоді як у 2015 році в 2,5 рази менше – 3074 особи. За 2016 рік – 3352 особи, а за січень-серпень 2017 року – 2132 особи [3].

Інверсія гендерних ролей, як утопія бачення передових феміністичних груп мирного часу, в умовах війни поклала перед жінками нелегкі випробування адже, до всього переліченого вище, нерідко рядовими солдатами, військовими льотчиками, офіцерами розвідки тощо стають саме жінки. Так, станом лише на квітень 2016 р. службу в зоні проведення антитерористичної операції на сході України пройшли більше ніж 1,5 тисячі жінок-військовослужбовців [3, с. 230]. Окрім соціального тиску, сексуального, фізичного насильства зі сторони чоловіків, економічної потреби, жінки ще й переживали увесь жах, біль й страждання фронтової зони. За оцінками фахівців, близько 25 % людей, які брали участь у воєнних діях чи перебували на цій території, мають труднощі з адаптацією до мирного життя. Частина з них страждає посттравматичним стресовим розладом.

Протидія гендерно обумовленому насильству в умовах збройного конфлікту є сферою діяльності регіональних міжнародних організацій, які входять до європейської системи. Так, Комітет міністрів Ради Європи у своїй рекомендації Rec (2002) 5 від 30 квітня 2002 р. про захист жінок від насильства закликав уряди держав-членів переглянути своє законодавство задля гарантування жінкам визнання, здійснення і

захисту їх прав і основних свобод. Комітет рекомендує державам простежити за тим, щоб такі заходи узгоджувались на національному рівні і спрямовувались на потреби жертв. Слід залучити державні органи і неурядові організації, компетентні в цій сфері, до розробки та здійснення необхідних заходів [4, с. 468].

Підводячи підсумки, слід констатувати факт, що у ході військових конфліктів посилюється гендерна поляризація, у результаті якої жінки особливо гостро відчувають наслідки конфлікту в силу гендерно обумовлених ролей. ГОН є комплексною проблемою, що передбачає порушення низки прав людини та може мати різні прояви до, під час та після завершення конфлікту. Сьогодні у національній науці та практиці з'явився певний масив теоретичних положень, а також практик правозастосування щодо попередження органами державної влади цього виду насильства, притягнення винних осіб до відповідальності. Ефективність боротьби з цим небезпечним явищем визначається впровадженням таких механізмів як посилення міжвідомчої координації гуманітарного реагування на регіональному рівні, розробку спеціалізованих систем збору та аналізу інформації з гендерного насильства, підвищення обізнаності населення регіонів щодо явища гендерного насильства, наявних послуг і алгоритму дій у випадках ситуації насильства, підвищення здатності органів та служб надавати допомогу особам, які постраждали від гендерно-обумовленого насильства, та його потенційним жертвам.

Література:

1. Чому чоловіки вирушають на війну? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/a-313183>
2. Війна без правил: гендерно-обумовлене насильство, пов'язане зі збройним конфліктом на сході України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://totalaction.org.ua/public/upload/book/1526026794_gon_201117_web_\(1\).pdf](https://totalaction.org.ua/public/upload/book/1526026794_gon_201117_web_(1).pdf)
3. Ворчакова І.Є., Лемішевська О.С. (2018) Загрози та виклики інтеграції жінок у збройні силові структури та гендерний фактор в умовах озброєних конфліктів, Гілея: науковий вісник.
4. Степаненко К. В. (2020). Деякі аспекти впровадження міжнародних стандартів протидії гендерно обумовленому насильству в умовах збройного конфлікту на Сході України. Актуальні проблеми впливу збройного конфлікту на Сході України на появу й поширення гендерно обумовленого насильства та забезпечення доступу до правосуддя: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф.